

RECENZIO

AZ IPARBIZTONSÁGTAN I. CÍMŰ KATASZTRÓFAVÉDELMI KÉZIKÖNYVRŐL

Magyarország Országgyűlése a katasztrófavédelemi törvény¹ (a továbbiakban: Kat. tv.) 2012. január 1-jei elfogadásával megalkotta az iparbiztonság egységes hatósági feladat-, szervezet- és eljárásrendszerét. A jogalkotót – többek között a katasztrófavédelmi szervezetrendszer erősítése, és az intézkedések eredményességének növelése érdekében – a lakosság biztonsága növelésének és civilizációs katasztrófák elleni védekezés hatékonysága fokozásának szándéka vezérelte. Az újonnan elfogadott iparbiztonsági szabályozás kiterjed a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésre, a veszélyes áruszállítmányok biztonságára, a létfonosságú rendszerek és létesítmények védelmével, illetve a nukleáris baleset-elhárítással kapcsolatos katasztrófavédelmi feladatok ellátására.²

A Nemzeti Közzolgálati Egyetem és a Nemzeti Közzolgálati és Tankönyv Kiadó gondozásában 2013 novemberében megjelent az Iparbiztonságtan I. (Kézikönyv az iparbiztonsági üzemeltetői és hatósági feladatok ellátásához) című szakkönyv.³ A kézikönyv rendeltetése, hogy – összhangban az új szabályozással – nyújtson támogatást az iparbiztonsági felsőoktatási tevékenységhez, az iparbiztonsági szabályozás üzemeltetői végrehajtásához, az egységes engedélyesi és hatósági jogértelmezéshez, valamint a hatósági jogosítványok eredményes és hatékony alkalmazásához. A tankönyv tartalmazza továbbá a jogi szabályozás üzemeltetői feladatainak teljesítésére javasolt eljárásokat, a jogszabályi magyarázatokat, valamint a gyakorlati műszaki és módszertani segédletet. A kiadvány szerzői⁴ az iparbiztonsági szakterület vezetői, oktatói és neves szakemberei.

¹ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

² vö. Kossa György: Iparbiztonság – feladatok és kihívások a jövő védelmében. VÉDELEM – KATASZTRÓFA- TŰZ- ÉS POLGÁRI VÉDELMI SZEMLE (ISSN: 1218-2958) 18: (6) pp. 49–50. (2011)

³ Bognár Balázs–Kátai-Urbán Lajos–Kossa György–Kozma Sándor–Szakál Béla–Vass Gyula: IPARBIZTONSÁGTAN I.: Kézikönyv az iparbiztonsági üzemeltetői és hatósági feladatok ellátásához. (Kátai-Urbán Lajos szerk.) Budapest, 2013. Nemzeti Közzolgálati és Tankönyvkiadó, 564 p. (ISBN:978-615-5344-12-1)

⁴ Bognár Balázs, Juhász István, Kátai-Urbán Lajos (szerk.), Kossa György, Kozma Sándor, Szakál Béla és Vass Gyula. I. http://www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=iparbiztonsag_tankonyv (letöltés ideje: 2014. január 20.)

Az újonnan hatályba lépett iparbiztonsági szabályozás kiterjed a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésre, valamint a veszélyes áruszállítványok, a kritikus infrastruktúra védelem és a nukleáris biztonság katasztrófavédelmi feladatainak ellátására. Ennek megfelelően épül fel a kiadvány tartalmi szerkezete is.

Veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezés

A kézikönyv első része a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek veszélyeinek ellenőrzéséről szóló 1996. december 9-ei 96/82/EK tanácsi irányelv (Seveso II. Irányelv) végrehajtásával foglalkozik. A hazai, Seveso II. Irányelvhez kapcsolódó szabályozás végrehajtásában, különösen a jogalkalmazási területen meghatározó szerep hárul a hivatásos katasztrófavédelem szerveire.

A Kat. tv. IV. fejezete és a törvény végrehajtási rendelete⁵ rögzítik a hatóságnak a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzésére, a lehetséges balesetek következményeinek csökkentésére történő felkészülésre és azok elhárítására vonatkozó feladatait és hatáskörét. Az új szabályozás a 2002. január elsejétől alkalmazott szabályozást váltja fel, jelentősen módosítva az üzemeltetői kötelezettségek körét és a katasztrófavédelem jogosítványait.

A 2012. január 1-jén hatályba lépett katasztrófavédelmi törvény alapján megalakuló egységes iparbiztonsági hatóság a megelőzési munka keretében szigorú hatósági felügyeletet lát el. Az új szabályozás kiszélesíti azon veszélyes anyagokkal foglalkozó ipari vállalatok körét, melyek fokozott hatósági felügyelet alá tartoznak a jövőben, és meghatározza az azokkal szemben támasztott követelményeket, az engedélyezés és ellenőrzés szabályait, a védelmi tervezés és lakossági tájékoztatás feladatait. A katasztrófavédelmi eljárásokért külön miniszteri rendelet alapján igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetni az üzemeltetőknek. A katasztrófavédelmi törvény hatálya alá tartozó, veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemek hatósági felügyeletét hatékonyabbá teszi, hogy a törvény bevezeti a kisebb súlyú jogsértéseket szankcionáló katasztrófavédelmi bírság jogintézményét.

A súlyos balesetek elleni védekezéstről szóló szabályozás meghatározza

- a Kat. tv. IV. fejezete szerint veszélyes anyagnak minősülő anyagokat és azok küszöbértékeit;
- az ipari tevékenységek és a küszöbérték alatti üzemek körét;
- a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleset elleni védekezés, tervezés rendszerét és követelményeit;
- a katasztrófavédelmi hatósági engedélyezés és felügyelet rendjét;
- az üzemeltetői kötelezettségeket;
- a biztonsági jelentés, a biztonsági elemzés, valamint a súlyos káresemény-elhárítási terv célját, tartalmi és formai követelményeit és az azok elkészítésére kötelezettek körét;
- a lakossági tájékoztatással és a nyilvánosság biztosításával kapcsolatos követelményeket;

⁵ A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéstről szóló 219/2011. (X. 20.) Korm. rendelet

- a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemekre vonatkozó hatósági koordináció szabályait.

A módosult szabályozás főbb tartalmi elemei a következők:

- a küszöbérték alatti üzemek kategóriájának definiálása, ezek üzemeltetőire vonatkozó kötelezettségei;
- az üzemazonosítási eljárás üzemeltetői és hatósági eljárás rendje;
- a súlyos káresemény-elhárítási terv tartalmi és formai követelményei és hatóság általi elbírálásának rendje;
- a nyilvánosság biztosításával kapcsolatosan a hirdetményekre és a közzétételre vonatkozó korábbi rendelkezések pontosítása;
- iparfelügyeleti hatáskörben társhatósági koordináció, hatósági adatbázis és információrendszer működtetése;
- a hatóság a veszélyes katonai objektumokkal kapcsolatos eljárásban a továbbiakban szakhatóságként jár el;
- a településrendezési tervezés szabályainak változása, a veszélyességi övezet határainak településrendezési tervben való feltüntetéséhez kapcsolódó (hatósági és szakhatósági) feladatok.

A katasztrófavédelmi hatóság – engedélyezési tevékenysége mellett – szakmai felügyeletet is ellát az üzemeltetők és az önkormányzatok tevékenysége felett. Ennek keretében hatósági jogosítványaival élve juttathatja érvényre a jogszabályi előírásokat.

A kézikönyv összefoglalja a nemzetközi és hazai szabályozás követelményeit, különös tekintettel a katasztrófavédelmi szervezetek tevékenységére és áttekintést ad a hazánkban potenciálisan előforduló katasztrófákról és súlyos balesetekről, azok lehetséges kockázatairól.

A szerzők a jegyzet elején egyértelművé tették azon alapfogalmakat, amelyek helyes értelmezése elengedhetetlen a tartalom megértéséhez. Ilyen ismeretek közé tartozik a kémiai biztonság kérdésköre is, hiszen részben ez képezi alapját a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló szabályozásnak. A kémiai biztonságról szóló fejezetben megadják e tárgy meghatározását, az alkalmazott legfontosabb fogalmak definícióit, a veszélyes anyagok és készítmények csoportosítását, bejelentését, törzskönyvezését, kockázatainak meghatározását, hatósági és nyilvántartási rendszerét. Külön foglalkoznak a gazdaság szinte minden területén jelenlévő biztonsági irányítási rendszerekkel. Itt áttekintést adnak az irányítási rendszerek katasztrófa-megelőzés szempontjából meghatározó alkalmazási területeiről, a nemzetközi környezetvédelmi és munkavédelmi szabványokról. A kézikönyv kiemelten mutatja be a súlyos ipari balesetek elleni védekezés témakörében alkalmazott biztonsági irányítási rendszert.

Általánosságban elmondható, hogy ma hazánkban a katasztrófák megelőzése szempontjából legnagyobb aktualitása a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésnek van. E területtel foglalkozik a kézikönyv a legrészletesebben és mutatja be annak szabályozását, illetőleg szakmai tartalmát. A kézikönyv megalkotói bemutatják a súlyos ipari balesetek szempontjából meghatározó veszélyes üzemekkel kapcsolatban alkalmazott veszélyeztetettség-elemzési metodikát, valamint részleteiben a veszélyforrás-elemzési és következményelemzési módszerek alkalmazását.

A kritikus infrastruktúra védelme

Az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint védelmük javítása szükségességének értékeléséről szól a 2008/114/EK Tanácsi Irányelv. Ennek hazai alkalmazását szolgálja a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről 2012. évi CLXVI. törvény. Utóbbi alapján történt meg az uniós szabályzás végrehajtása érdekében teljesítendő azon ágazati és horizontális feladatok meghatározása, amelyek kiterjednek az államigazgatási szervek és a kritikus infrastruktúrát üzemeltető gazdálkodó szervezetek nemzetközi és hazai együttműködési fórumainak működtetésére, a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosítási és tervezési feladataira.

A kritikus infrastruktúra védelmi szabályozás által érintett szektorok: az energetika, a közlekedés, a hírközlés és az infokommunikációs infrastruktúra, a vízi közművek és a hidrológiai létesítmények, az egészségügy, az élelmiszer előállítás és ellátás, a kormányzat és a közigazgatás. A kézikönyv összefoglalja a nemzetközi és hazai szabályozás követelményeit, különös tekintettel a katasztrófavédelmi szervezetek tevékenységére.

A veszélyes áruszállítványok biztonsága

A katasztrófavédelem 2007 óta rendelkezik önálló hatósági jogosítványokkal a közúti veszélyesáru-szállítás ellenőrzésére vonatkozóan, mely jogkör január elsejétől a vasúti, vízi és légi szállításra is kiterjed. A Kat. tv. megteremti annak lehetőségét is, hogy a katasztrófavédelmi hatóság a veszélyes áru vasúti, vízi, légi szállítására vonatkozó szabályainak megszegése esetén bírságot szabhasson ki.

Az ellenőrzés és a bírságkiszabás rendjére vonatkozó szabályokat kormányrendeletben adták ki. A szabályozás részletesen taglalja az ellenőrző katasztrófavédelmi hatóság és az ellenőrzöttek jogait, kötelezettségeit, az ellenőrzések tárgyi és területi hatályát, tartalmát, a végrehajtás szabályait, a szükséges adatszolgáltatásokat, a veszélyes áru továbbítására, valamint annak megfiúsulására vonatkozó bejelentési kötelezettséget és a bejelentés tartalmi követelményeit, továbbá az alkalmazható, a bírságolásra is kiterjedő hatósági intézkedéseket. A bírság-kiszabással kapcsolatban kijelöli az első- és másodfokon eljáró hatóságokat, megállapítja az egyes, bírságolással sújtott cselekmények, mulasztások besorolásának rendjét, az azok elkövetéséért kiszabható bírság összegét, a mulasztásért felelősséggel tartozók körének megjelölését.

A kézikönyv külön foglalkozik a veszélyes anyagok szállítási biztonságának kérdéskörével. E fejezetben részletezzük a különböző szállítási módok (közúti, vasúti, folyami, belvízi, légi, tengeri) nemzetközi szabályozását, a veszélyes anyagok szállítás szempontjából történő csoportosítását, továbbá – elsősorban a közúti szállítás vonatkozásában – részletezzük a vonatkozó szabályozás főbb előírásait. A jegyzet e fejezetében röviden ismertetjük a katasztrófavédelem hivatásos szerveinek veszélyes áruk közúti szállításának felügyelete körébe tartozó megelőzési feladatait és a jogalkalmazási tevékenységét.

A nukleáris baleset-elhárítás katasztrófavédelmi feladatai

A kézikönyv külön fejezetben foglalkozik a katasztrófavédelem nukleáris baleset-elhárítási feladatkörében végzett feladataival. Ennek keretében ad tájékoztatást az alapfogalmakról, a hazai nukleáris kockázatokról, az atomerőmű működési elvéről, a

nukleáris baleset-elhárítás tervezéséről, a nemzetközi és hazai radiológiai adatcserével, mérő, jelző és monitoring hálózatok működtetésével kapcsolatos katasztrófavédelmi tevékenységről.

* * *

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a kézikönyv hiánypótló módon tartalmazza az iparbiztonsági szakterület új eredményeinek értelmezését, különös tekintettel a veszélyes üzemekkel kapcsolatos szabályozás teljesítésének lehetőségeire. Mindezek alapján főként azoknak a szakembereknek ajánlom figyelmébe, akik

- a veszélyes anyaggal foglalkozó üzemek szabályozást végrehajtó, illetve a veszélyes áruval foglalkozó gazdálkodó szervezetek munkatársai és szakértői;
- a katasztrófavédelem iparbiztonsági, polgári védelmi és tűzvédelmi tevékenységgel foglalkozó szakemberei;
- a szakterület tevékenységéhez kapcsolódó szakfeladattal rendelkező hatóságok és rendvédelmi szervek, valamint az önkormányzatok munkatársai és védelmi referensei.

IRODALOMJEGYZÉK

A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény

Kossa György: Iparbiztonság – feladatok és kihívások a jövő védelmében. VÉDELEM – KATASZTRÓFA- TŰZ- ÉS POLGÁRI VÉDELMI SZEMLE

Iparbiztonsági tankönyv. BM OKF honlapja,

http://www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=iparbiztonsag_tankonyv
(letöltés ideje: 2014. január 20.)

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 219/2011. (X. 20.) Korm. rendelet

Szakál Béla–Cimer Zsolt–Kátai-Urbán Lajos–Sárosi György–Vass Gyula:

Iparbiztonság I.: Veszélyes anyagok és súlyos baleseteik az iparban és a közlekedésben. Budapest: SZIE Ybl Miklós Építéstudományi Kar, Tűzvédelmi és Biztonságtechnikai Intézet, 2012. 113 p. (ISBN:978-963-89073-3-2)

Kátai-Urbán Lajos–Vass Gyula: Development of Hungarian System for Protection against Industrial Accidents. In: Ladislav ŠIMÁK Jozef Ristvej (szerk.) 18. medzinárodná vedecká konferencia Riešenie krízových situácií v špecifickom prostredí. Zilina, Szlovákia, 2013.06.05-2013.06.06. University of Zilina, 2013. pp. 229-239. (ISBN:978-80-554-0699-2)

A létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény

Bognár Balázs–Kátai-Urbán Lajos–Kossa György–Kozma Sándor–Szakál Béla–Vass Gyula: IPARBIZTONSÁGTAN I.: Kézikönyv az iparbiztonsági üzemeltetői és hatósági feladatok ellátásához. (Kátai-Urbán Lajos szerk.) Budapest, 2013. Nemzeti Közszolgálati és Tankönyvkiadó, 564 p. (ISBN:978-615-5344-12-1)

Bleszity János